
MRU VADYBOS IR ADMINISTRAVIMO STUDENTŲ VERSLUMO ELEKTRONINĖJE ERDVĖJE TYRIMAS

Mindaugas Kiškis

Mykolo Romerio universitetas, Lietuva, mkiskis@mruni.eu

Osvaldas Rimkus

Mykolo Romerio universitetas, Lietuva, osvaldas@invent.lt

Abstraktas

Tikslas – straipsnio tikslas yra išanalizuoti Mykolo Romerio universiteto vadybos ir administravimo krypties studentų verslumo elektroninėje erdvėje būklę ir raidą, pristatyti autorių atlikto studentų verslumo elektroninėje erdvėje kiekybinio tyrimo rezultatus.

Metodologija – autoriai atliko empirinį kiekybinį tyrimą anketinės apklausos būdu, formuluodami tyrimo hipotezes pagal esamus „Eurobarometro“ verslumo tyrimus, adaptuojant jas verslumo elektroninėje erdvėje tyrimui. Tyrimo rezultatai analizuojami pasitelkiant aprašomosios statistikos, matematinės statistikos bei koreliacinės analizės metodus.

Rezultatai – patvirtintos visos tyrimo hipotezės, tyrimas pagrindžia, kad MRU studentų verslumas yra didesnis nei bendrosios populiacijos, studentų verslumo ugdymas vadybos ir administravimo krypties studijose yra nepakankamas, be to, studentams reikalingos specializuotos verslumo elektroninėje erdvėje žinios. Atlikus tyrimą **identifikuota** nauja įžvalga – neigiama studentų verslumo nuostatūdinamika studijų procese.

Tyrimo ribotumas – tyrimas apsiriboja MRU studentų, studijuojančių (2011/2012 m. m.) nuolatinėse vadybos ir administravimo krypties pirmos ir antros pakopų studijose, kiekybiniu tyrimu. Tyrimo modelis gali būti panaudotas platesnės apimties studentų verslumo tyrimams, tačiau konkretūs autorių gauti rezultatai ir išvalgos negali būti ekstrapoliuoti vertinant visų Lietuvos studentų verslumą.

Praktinė reikšmė – tyrimo rezultatai orientuoti į panaudojimą MRU studijų programų bei universitete antros pakopos studijose dėstomo dalyko „Verslumas elektroninėje erdvėje“ programos tobulinimą, pritaikant jas studentų poreikiams, taip pat verslumo mokymo plėtrą. Atskirai siekiama nubrėžti gaires tolesniems studentų verslumo tyrimams.

Orginalumas / vertingumas – straipsnyje pristatomas tyrimas yra naujas Lietuvoje. Studentų verslumas elektroninėje erdvėje Lietuvoje nenagrinėtas, nėra atlikta jokių empirinių tyrimų šioje srityje.

Raktažodžiai: verslumas, studentų verslumas, verslumas elektroninėje erdvėje.

Tyrimo tipas: tyrimo pristatymas, požiūrio pristatymas.

---

1. Įžanga

Jaunimo verslumas yra viena iš Europos Sąjungos viešosios politikos prioritetinių kryptų. Studentų verslumas jaunimo verslumo kontekste yra ypač svarbus, kadangi universitetinės studijos turėtų ugdyti verslią asmenybę.

Studentų verslumo tema Lietuvoje nėra plačiai nagrinėta. Studentų verslumas dažniausiai analizuojamas bendrųjų verslumo gebėjimų ugdymo kontekste: Jakiūnienė, Rekašiūtė (2011) nagrinėjo vadybos specialistų bendrųjų kompetencijų ugdymo svarbą; Gedmintienė, Ginevičienė (2011), analizavo studentų pajėgumo kurti verslą kriterijus; Župerka (2010) nagrinėjo studentų verslumo ugdymo plėtrą Lietuvoje. Bendrąsias verslumo paradigmas nagrinėjo Lydeka (1996), Valuckienė, Ruškus, Balčiūnas (2004), Strazdienė (2006), Gegieckienė, Graikšienė (2009). Specialiuosius verslumo elektroninėje erdvėje teorinius tyrimus yra atlikę tik vienas iš straipsnio autorių: Kiškis et al. (2007), Kiškis (2011). Studentų verslumas elektroninėje erdvėje yra išvis nenagrinėtas, nėra atlikta jokių empirinių tyrimų šioje srityje. Tokia situacija aktualizuoja studentų verslumo elektroninėje erdvėje empirinių tyrimų poreikį.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti Mykolo Romerio universiteto (MRU) studentų verslumo elektroninėje erdvėje *status quo*. Toks mokslinis tikslas pasirinktas siekiant nustatyti esamą būklę ir įgalinti atskaitos tašką tolesniems studentų verslumo elektroninėje erdvėje tyrimams. Be to, papildomai išsikelti praktiniai tikslai – atsižvelgiant į tyrimo rezultatus identifikuoti MRU studijų programų bei universitete antros pakopos studijose dėstomo dalyko „Verslumas elektroninėje erdvėje“ programos tobulinimo gaires, pritaikant jas būsimų antros pakopos studentų poreikiams.

Straipsnio tikslui pasiekti autoriai atliko empirinį – kiekybinį – tyrimą anketinės apklausos būdu. Tyrimo rezultatai analizuojami pasitelkiant aprašomosios statistikos, matematinės statistikos bei koreliacinės analizės metodus. Tyrimo dalis buvo specialiai skirta verslumo elektroninėje erdvėje analizei. Apibendrinus tyrimo rezultatus, straipsnyje formuluojamos studentų verslumo elektroninėje erdvėje svarbiausios problemos bei gairės studijų tobulinimui.

Tyrimo metodologija

Siekiant straipsnio tikslo, atliktas kiekybinis MRU studentų tyrimas anketinės apklausos būdu. Iškeltos tokios tyrimo hipotezės:

MRU studentų verslumas yra didesnis nei bendrosios populiacijos;

Studentų verslumo ugdymas vadybos ir administravimo krypties studijose yra nepakankamas;

Studentams reikalingos specializuotos verslumo elektroninėje erdvėje žinios.

Tyrimo duomenys gauti iš Mykolo Romerio universiteto studentų, studijuojančių (2011/2012 m.m.) nuolatinėse vadybos ir administravimo krypties pirmos ir antros pakopų studijose, naudojant anketinę apklausą kombinuotu būdu (popierinės ir elektroninės anketos).

Tokių studentų universitete studijuoja 300. Tyrimui reikalinga imtis buvo apskaičiuota pagal formulę:

$$n = \frac{N \cdot 1,96^2 \cdot p \cdot q}{\varepsilon^2 \cdot (N-1) + 1,96^2 \cdot p \cdot q} ;$$

čia N – populiacijos dydis; p – numatoma įvykio baigmės tikimybė, kad nagrinėjamas požymis pasireiškė tiriamoje populiacijoje; q – tikimybė, kad nagrinėjamas požymis nepasireiškė tiriamoje populiacijoje ($q=1-p$); ε – pageidaujamas tikslumas.

Formulėje naudojami dydžiai: $N = 300$; $p = 0,5$; $q = 0,5$; $\varepsilon = 0,05$. Dažniausiai p dydis yra pasirenkama blogiausio varianto tikimybė – 0,5 – požymis būdingas pusei populiacijos. Šiame tyrime pasirinkta standartinė tikslumo reikšmė 0,05. Gautas rezultatas $n = 169$.

Tyrimui reikalingi duomenys buvo renkami studentams užpildant fizinę anketą paskaitų metu, taip pat elektroninę anketą sistemoje *apklausos.lt*. Tyrimo anketa sudaryta remiantis bendrųjų verslumo tyrimų patirtimi, klausimus adaptuojant pagal tyrimo populiaciją ir šio tyrimo tikslą. Kadangi tyrimas orientuojasi į verslumą elektroninėje erdvėje, įtraukta grupė specializuotų klausimų. Apklausos laikotarpis 2012 04 01–2012 05 18.

Surinkti duomenys apdoroti matematinės statistikos metodais: sudaryti respondentų amžiaus intervalai, išreikšti įvairių rezultatų procentiniai santykiai, parengtos statistinės lentelės. Ieškant ryšių tarp dominančių veiksnių, atlikta Pearsono koreliacija, naudojantis SPSS Statistics 17.0 programa, taikant rekomenduojamus nustatymus.

Tyrimo dalyvių apžvalga

Iš viso tyrime dalyvavo 174 studentai. Jų pasiskirstymas pagal studijų kursą bakalauro studijų pirmakursių buvo 10 proc., antrakursių – 20 proc., trečiakursių – 26 proc., o ketvirtakursių – 14 proc. Magistro studijų pirmakursių studentų buvo 17 proc., o antrakursių – 13 proc. Lyginant bakalauro ir magistro studijų studentų skaičių tarpusavyje nustatyta, kad magistrantūros studijose studijuojančių studentų (30 proc.) buvo dvigubai mažiau nei studijuojančių bakalauro studijose (70 proc.).

Tyrimo dalyvavusių studentų buvo paprašyta nurodyti, kokia papildoma veikla jie užsiima greta studijų. 43 proc. respondentų nurodė, kad neužsiima jokio papildoma veikla, 40 proc. nurodė, kad dirba samdomą darbą, 7 proc. nurodė, jog nevykdo profesinės veiklos, tačiau gauna pajamas, o 13 proc. nurodė, kad užsiima verslu arba dirba savarankiškai.

Respondentai taip pat nurodė, kaip vertina savo pajamas. 16 proc. nurodė, kad gautamų pajamų užtenka patogiam gyvenimui, 59 proc. nurodė, kad pajamų pakanka pragyvenimui. Likusieji studentai savo pajamas vertino prasčiau: 10 proc. būna sudėtinga pragyventi ir 6 proc. būna labai sudėtinga pragyventi. Savo pajamų įvertinti negalėjo 5 proc., o 4 proc. atsisakė tai padaryti.

2. Bendrieji MRU studentų verslumo gebėjimai

2.1. Studentų siekiama veikla po studijų ir asmeniniai siekiai

Apklaustų studentų buvo prašoma nurodyti, kokia veikla jie norėtų užsiimti baigę studijas. Rezultatuose išsiskyrė norinčiųjų dirbti savarankiškai arba kurti nuosavą verslą dalis. Tokių respondentų buvo net 65 proc. 23 proc. nurodė, kad norėtų dirbti samdomą darbą, o 3 proc. nurodė, kad nenorėtų užsiimti nė viena iš šių veiklų. Likusieji 9 proc. nežinojo, ką norėtų veikti ateityje. Daugiausia norinčiųjų kurti verslą yra tarp pirmakursių ir antrakursių bakalauro (atitinkamai 88 ir 69 proc.) bei magistrantų (pirmakursių 70 proc., antrakursių 83 proc.).

Norintieji dirbti samdomą darbą arba dirbti savarankiškai nurodė pagrindines priežastis, kurios labiausiai skatina tokių jų pasirinkimą. Dažniausiai minimos priežastys, skatinančios norą dirbti samdomą darbą, buvo reguliarus ir fiksuotas atlyginimas (75 proc.), socialinės garantijos (55 proc.), stabilus darbas (55 proc.) ir verslo kūrimui reikalingų finansinių išteklių trūkumas (50 proc.). Kitos priežastys skatino mažesnę dalį studentų: teisinių ir socialinių pasekmių, susijusių su verslo kūrimu, baimė (38 proc.), verslo kūrimui reikalingų įgūdžių trūkumas (38 proc.), fiksuotos darbo valandos (33 proc.) ir tinkamos verslo idėjos neturėjimas (33 proc.). Rečiausiai nuo verslo kūrimo studentus atbaido ir norą dirbti samdomu darbuotoju skatina šios priežastys: su verslo kūrimu susiję biurokratiniai trukdžiai (23 proc.) ir įsipareigojimas būti labai susietu su savo verslu (15 proc.).

Pagrindiniai veiksniai, skatinantys studentų norą užsiimti verslu, buvo nurodyti šie: nepriklausomybė, savirealizacija ir įdomaus darbo galimybė (93 proc.), galimybė uždirbti daugiau pajamų (78 proc.), laisvė pasirenkant darbo vietą ir laiką (74 proc.), turima tinkama verslo idėja (58 proc.). Svarbu akcentuoti, kad daugiau nei pusė studentų turi, jų manymu, tinkamą verslo idėją, kurią norėtų įgyvendinti ateityje. Kiti veiksniai studentus skatina rečiau: prisidėjimas prie visuomenės gerovės (29 proc.), galimybė išvengti neišskumų sandomame darbe (25 proc.), patrauklių darbo pasiūlymų trūkumas (20 proc.), šeimos narių ar draugų, užsiimančių verslu, įtaka (17 proc.), verslo kūrimui tinkama ekonominė situacija (7 proc.).

2.2. Verslumo potencialas ir jam įtakos turintys veiksniai

Paprašyti įvertinti galimybes penkerių metų laikotarpyje dirbti savarankiškai arba užsiimti verslu net 58 proc. studentų nurodė teigiamai vertinantys galimybę ateityje save realizuoti kuriant verslą. 36 proc. neigiamai vertino savo perspektyvas užsiimti verslu ateityje. Koreliacinė analizė parodė stiprų ryšį (0,352) tarp norinčių ateityje užsiimti verslu ir teigiamai vertinančių savo galimybes penkerių metų laikotarpyje užsiimti verslu studentų. Paaiškėjo, kad 71 proc. studentų, norinčių užsiimti verslu, teigiamai vertina savo galimybes ateityje. Tuo tarpu 2009 m. „Eurobarometro“ tyrimu nustatyta, kad Lietuvoje optimistiškai savo galimybes užsiimti verslu penkerių metų laikotarpyje vertina tik 21 proc. gyventojų (3 proc. – labai gerai, 18 proc. – gerai). Bendras Lietuvos gyventojų verslumo įgyvendinimo ateityje perspektyvų vertinimas yra gerokai prastesnis nei tyrime dalyvavusių studentų, kurių požiūris pasižymi gerokai didesniu optimizmu (58 proc.). Tai rodo, kad studentų verslumas ir noras užsiimti verslu yra didesnis nei bendrosios Lietuvos populiacijos ir akivaizdžiai patvirtina pirmąją tyrimo hipotezę.

Siekiant išsiaiškinti, kokie veiksniai labiau kenkia studentų verslumui, respondentų buvo prašoma nurodyti, kokie veiksniai gali jiems trukdyti užsiimti verslu. Dažniausiai minimas ir pats svarbiausias veiksnys yra finansiniai ištekliai, reikalingi verslo kūrimui. 62 proc. respondentų nurodė, kad finansinių išteklių trūkumas ir nežinojimas, iš kur jų gauti, yra svarbi priežastis slopinanti jų verslumą. Kitos priežastys buvo minimos rečiau. Tinkamos idėjos neturėjimas ar reikiamų galimybių nebuvimas buvo aktualu 45 proc., su verslo kūrimu susiję biurokratiniai trukdžiai – 40 proc., žinių apie verslo kūrimą trūkumas – 39 proc., dabartinė ekonominė situacija atrodė netinkama 31 proc. respondentų. Galima teigti, kad išvardinti veiksniai sudaro pagrindines kliūtis verslo kūrimui. Mažesnės reikšmės veiksniai studentams yra: teisinės ir socialinės pasekmės, susijusios su verslo nesėkme (30 proc.), asmeninių gebėjimų stoka (28 proc.), laiko trūkumas (14 proc.), polinkis nesidalinti turimomis verslo idėjomis (11 proc.), artimųjų palaikymo stoka (6 proc.) ir verslo kūrimo suderinimo su šeima sudėtingumas (2 proc.).

2.3. Verslumo gebėjimų analizė

Mokslinėje literatūroje akcentuojama, jog verslumo gebėjimai glaudžiai koreliuoja su tokiomis asmeninėmis savybėmis kaip galimybių ieškojimas ir išnaudojimas, pasiti-

kėjimas savimi, aktyvumas, ryžtingumas, vidinė energija ir motyvacija, įžvalga ir nuojauta, pasiryžimas esant reikalui rizikuoti, gebėjimas gyventi esant dideliame neūtikrintumui dėl ateities ir inovatyvumas. Siekiant išanalizuoti šiuos faktorius respondentams buvo pateikti vertinamojo pobūdžio teiginiai, pagal kuriuos galima spręsti, kiek studentai yra verslūs ir kiek jie pasižymi versliams žmonėms būdingomis savybėmis.

Dauguma respondentų (68 proc.) yra pasiryžę prisiimti riziką, susijusią su verslo kūrimu, nes dauguma jų neturi didelių įsipareigojimų, kurie slopintų norą rizikuoti. 86 proc. respondentų, susidūrę su sunkiomis užduotimis, tikėtų savo sėkme ir užduotis atliktų. Tai rodo studentų pasiruošimą dirbti ir spręsti problemas, kurios kiltų kuriant verslą, didintų sėkmingo verslo sukūrimo galimybę. 85 proc. studentų sutinka su teiginiu, kad jų gyvenimo sėkmę lemia jų pačių poelgiai ir priimti sprendimai, jie supranta savo veiksmų įtaką jų gyvenimui ir dėl siekiamų tikslų stengtųsi daryti viską, ką sugeba. Verslo kūrimas daugumai jų galėtų būti tinkama ir patraukli priemonė savo gyvenimo tikslus pasiekti. 84 proc. respondentų pritaria teiginiui, kad susidūrę su situacija, kuri jų netenkina, jie ją keičia. Noras keisti nepatinkančią situaciją yra tinkamas asmens bruožas verslumui įgyvendinti, pavyzdžiui, jeigu kyla nepasitenkinimas samdomu darbu, galima bandyti kurti verslą. Verslą pradėti taip pat galima sugalvojus, kaip patobulinti tam tikrą daiktą ar paslaugą, pasiūlyti tai vartotojams. 70 proc. respondentų pritaria teiginiui, kad yra pasiryžę ginti savo nuomonę ir veiksmus, nebijodami būti nesuprasti ar netgi atstumti aplinkinių. Pasitikėjimas savo verslo idėja ir jos argumentuotas gynimas gali padidinti sėkmingo verslo sukūrimo galimybę. 76 proc. nurodo esantys kūrybingi ir turintys daug idėjų, o tai yra labai svarbu verslumo įgyvendinimo procese. 90 proc. respondentų apie ateitį mąsto pozityviai, o tai reiškia, kad turimus planus tikisi ateityje sėkmingai įgyvendinti. 71 proc. mėgsta situacijas, kuriose tenka varžytis ir konkuruoti su kitais. Noras varžytis su kitais yra versliams žmonėms būdinga savybė. Nors inovacijos ir naujovės versle pritaikantys verslininkai gali galvoti, kad nėra su kuo varžytis, anksčiau ar vėliau konkurencija atsiranda, o kuriant elektroninį verslą naujų konkurentų galima sulaukti dar greičiau nei tradiciniame versle. 63 proc. respondentų atsakė galintys pasikliauti savo sėkme ir aplinkinių pagalba susidūrę su sudėtinga situacija. Kuriant verslą retais atvejais įmanoma visus darbus atlikti savarankiškai, todėl galimybė sulaukti pagalbos iš aplinkinių yra labai svarbi versliams žmonėms.

Apibendrinant respondentų atsakymus galima teigti, kad dauguma studentų pasižymi versliams žmonėms reikalingomis savybėmis: verslo kūrimo rizikos tolerancija, pasitikėjimu savo jėgomis ir priimamais sprendimais, tikėjimu savo idėjomis, kūrybiškumu, pozityvių mąstymu, noru varžytis su kitais bei keisti nepatinkančius dalykus. Šios savybės suteikia galimybes pasiekti iškeltus tikslus ir įgyvendinti sumanymus – vienas jų gali būti nuosavo verslo sukūrimas.

1 lentelė.

Teiginiai	Atsakymai (išraiška proc.)				
	Visiškai sutinku	Iš dalies sutinku	Iš dalies nesutinku	Visiškai nesutinku	Nežinau
Aš esu pasirengęs / pasirengusi rizikuoti (prisiimti riziką kuriant verslą)	21	47	18	10	5
Kai susiduriu su sunkiomis užduotimis, tikiu, kad jas sėkmingai atliksiu	34	52	9	3	2
Mano gyvenimą lemia mano sprendimai ir veiksmai, o ne kitų pasirinkimai ar atsitiktinumas	46	39	9	4	2
Jei matau ką nors, kas man nepatinka, aš tai keičiu	28	56	11	3	2
Galimybė būti atstumtam kitų, ginant savo veiksmų ir sprendimų teisingumą, manęs nuo to nesulaiko	27	43	24	4	3
Esu kūrybinga asmenybė, turinti daug idėjų	25	52	17	5	2
Apie ateitį mąstau pozityviai	56	34	7	3	1
Mėgstu situacijas, kuriose tenka varžytis ir konkuruoti su kitais	29	43	19	9	1
Susidūręs / susidūrusi su sudėtinga situacija galiu pasikliauti sėkme ir aplinkinių pagalba	16	47	25	9	2

2.4. Studijų įtaka verslumui

Tyrimo dalyvavusių respondentų buvo prašoma įvertinti studijų įtaką jų verslumui. Rezultatai rodo, jog teigiamai studijų įtaką vertinančių studentų yra daugiau nei pusė ir jų skaičius svyruoja nuo 50 iki 75 proc. Tikslūs vertinimo rezultatai yra pateikti 2 lentelėje. Nors ne visos studijos yra tiesiogiai orientuotos į verslumo skatinimą, tačiau didesnę dalis studentų teigiamai vertina jų indėlį į studentų verslumą. Studijos padeda daugeliui studentų mąstyti versliau, jie supranta verslių žmonių įtaką visuomenei, domisi verslo kūrimo galimybėmis. Taip pat dauguma studentų teigiamai vertina universitete suteikiamus įgūdžius ir žinias.

Analizuojant duomenis ir skirstant studentus pagal studijų kursus buvo pastebėta gana ryški tendencija, jog jauniausi tyrimo dalyviai pozityviausiai vertina studijas ir jų teikiamą naudą. Pradinių kursų studentai dažniausiai visiškai sutikdavo su pateiktais teiginiais, o vėlesniuose kursuose nuomonė sparčiai prastėjo ir bakalauro studijų ketvirtame kurse studijuojančių studentų nuomonė yra nepalankiausia. Šiek tiek geriau studijų įtaką įvertino magistrantūroje studijuojantys studentai. Remiantis tuo galima teigti, kad pradiniuose kursuose studijuojantys studentai labai teigiamai vertina studijas, nes studijuoja dar gana trumpai ir remiasi ne savo patirtimi, o aplinkos suformuotu studijų įvaizdžiu. Vėlesnių kursų studentai, remdamiesi savo patirtimi, studijas vertina prasčiau. Tai

reiškia, kad ilgą laiką studijavę studentai, galintys objektyviai įvertinti studijų naudą, nėra linkę teigiamai vertinti studijų įtakos jų verslumui.

2 lentelė.

Teiginiai	Atsakymai (išraiška proc.)				
	Visiškai sutinku	Iš dalies sutinku	Iš dalies nesutinku	Visiškai nesutinku	Nežinau
Studijos man padeda vystyti verslų požiūrį ir norą būti iniciatyviam / iniciatyviai	28	37	36	6	3
Studijos man padeda geriau suprasti verslių žmonių funkciją visuomenėje	26	45	20	6	3
Studijos mane skatina domėtis galimybėmis pradėti verslą	28	42	18	7	5
Studijos man suteikia įgūdžių ir žinių, leidžiančių man valdyti verslą	20	37	28	11	4
Universitetas sudaro sąlygas susipažinti su verslo aplinka iš arčiau	14	34	32	17	4
Dėstytojai suteikia išsamią, dominančią informaciją apie verslą	12	36	35	14	2
Įmanoma studijų laiką suderinti su darbo ar kitos veiklos laiku	28	39	21	9	5
Paskaitas galima lankyti laisvu grafiku	20	25	27	21	7

2.5. Veiksniai, turintys įtakos sprendimui pradėti verslą

Prieš pradėdant verslą, būtina apsvaistyti daugelį veiksnių. Tai gali paskatinti kurti verslą arba sulaukyti nuo šio žingsnio. Tyrimo metu pateikti šeši veiksniai, kad studentai nurodytų tuos, kurie jiems būtų svarbūs kuriant nuosavą verslą. Studentams pats svarbiausias veiksnys yra tinkama verslo idėja – 84 proc. pažymėjo, kad idėja yra labai svarbi, ir dar 13 proc., kad svarbi verslo pradžia. Finansinių išteklių gavimas labai svarbus 64 proc., svarbus 33 proc. respondentų nuomone. Norint pradėti verslą, studentams taip pat svarbu turėti tinkamą verslo partnerį – 50 proc. labai svarbu, 41 proc. svarbu. Taip pat nemažą reikšmę turi nepasitenkinimas esama situacija. Kuo didesnė tolerancija ir nenoras keisti netenkinančią situaciją, tuo prastesnės verslumo įgyvendinimo perspektyvos. Studentų manymu (29 proc. mano, kad tai labai svarbu ir 41 proc. mano, kad svarbu), nepasitenkinimas esama situacija yra svarbus veiksnys, todėl galima teigti, jog kuo didesnė jaunimo tolerancija ir prisitaikymas prie netinkamos situacijos, tuo rečiau imamasi veikti versliai. Respondentų manymu, tinkamas pavyzdys šeimoje ar draugų rate nėra labai svarbus veiksnys (11 proc.), tačiau teigiamą įtaką tai vis tiek lemia (50

proc.). Silpniausia įtaką verslo kūrimui, studentų nuomone, turi noras spręsti socialinę ar ekonominę problemą. 48 proc. studentų mano, kad noras išspręsti problemą gali paskatinti imtis verslo, tačiau tik 9 proc. jų mano, kad tai yra labai svarbus veiksnys.

Verslo kūrimas visada siejamas su rizika ir iššūkiais. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, kokios su verslo kūrimu susijusios rizikos studentams keltų didžiausią nerimą, o kurios galbūt daugelio studentų būtų toleruojamos. Didžiausią nerimą studentams kelia rizika prarasti pinigus ir laiką nepavykus verslui (47 proc.). Po jos didžiausią nerimą kelia nežinia dėl pajamų (38 proc.). Tai rodo, kad studentai vertina pinigus, yra nuo jų priklausomi ir jiems būtų sunku gyventi netekus į verslą investuotų pinigų arba turimo nuolatinio pajamų šaltinio. 33 proc. respondentų nerimauja dėl rizikos patirti bankrotą, nors bankroto galimybė visada išlieka, tačiau sumaniai vystant verslą galima ją sumažinti iki toleruojamo lygio. Su bankrotu siejamas ir nuosavybės praradimas – ypač jei verslas finansuojamas gavus paskolą už užstatą. Todėl 30 proc. respondentų ši rizika kelia didelį nerimą. Reikia nepamiršti, kad yra įvairios verslo finansavimo formos, dalis jų nereikalauja užstato ir verslui nepasisėkus verslininko turtui nekelia grėsmės. 20 proc. nerimauja dėl galimos asmeninės nesėkmės ir kitų neigiamų verslo žlugimo pasekmių, susijusių su verslininko savijauta ir savigarba. Dar 15 proc. respondentų nerimą kelia nuolatinio darbo neturėjimas, kuris siejasi su dideliu laiko poreikiu kuriant verslą, kai nelieka galimybės dirbti įprastą darbą. Nuolatinio darbo neturėjimas taip pat siejasi su pajamų šaltinio netekimu.

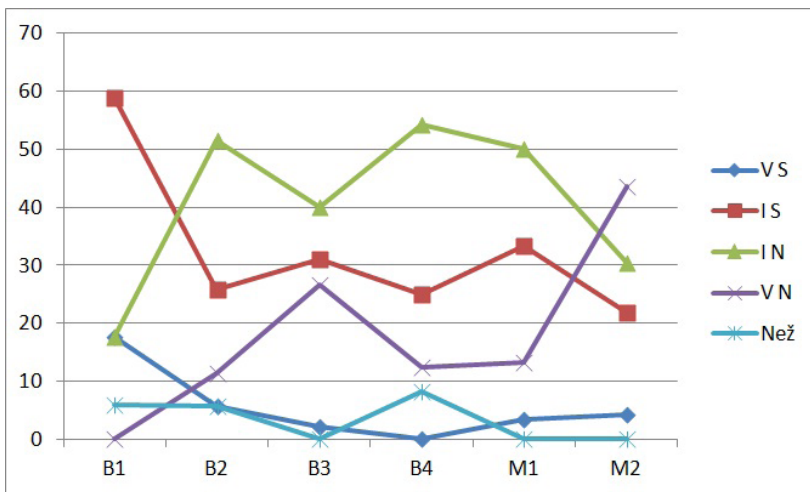
Pagrindinė priežastis, trukdanti pradėti verslą, studentams yra finansinių išteklių trūkumas, jį nurodė 62 proc. respondentų. Ši kliūtis buvo eliminuojama modeliuojant hipotetinę situaciją – klausiant studentų, ką jie darytų gavę ketvirčio milijono litų palikimą. Gavus tokią pinigų sumą finansinių išteklių neturėtų trūkti ne tik verslo kūrimo pradžiai, bet ir kitiems planams įgyvendinti. Didžiausia dalis respondentų (63 proc.) nurodė, kad bent dalį pinigų skirtų taupymui ir investavimui. Antras pagal populiarumą pasirinkimas (53 proc.) buvo verslo kūrimas. Įdomu, kad 71 proc. respondentų, norinčių po studijų užsiimti verslu, pažymėjo, kad gavę tokią sumą pinigų imtųsi verslo. Dar įdomesnis tyrimo rezultatas gautas lyginant nežymėjusiųjų noro kurti verslą po studijų studentų atsakymus su jų potencialia veikla gavus didelę sumą pinigų. 23 proc. nenurodžiusių noro po studijų baigimo imtis verslo kūrimo, atsižvelgdami į pateiktą prielaidą, pasirinko verslo kūrimą, kaip veiklą, kuriai skirtų dalį gautų pinigų. Remiantis šiais dviem pastebėjimais, galima teigti, kad reikšmingas finansinės respondentų būklės pagerėjimas juos skatintų pradėti savo verslą ir netgi nesiejantys savo netolimos ateities su nuosavo verslo kūrimu studentai mėgintų dalį laisvų lėšų skirti bandymui įkurti savo verslą. Trečias pagal populiarumą pasirinkimas buvo būsto pirkimas (35 proc.). Matomas ryškus skirtumas tarp norinčių kurti verslą ir pirkti būstą parodo daugelio studentų verslumą ir norą kurti verslą.

83 proc. respondentų sutiko (iš jų 43 proc. visiškai) su teiginiu, kad verslą sunku pradėti dėl finansinės paramos stokos. Studentai ankstesniuose klausimuose nurodė, kad pagrindiniai trukdžiai kuriant verslą yra finansinės kliūtys. Jų manymu, pradedantiejiems verslininkams trūksta finansinės paramos. Gerinant paramos sąlygas ir informavimą apie tai būtų skatinamas jaunimo verslumas. 62 proc. respondentų mano, kad verslą

sunku pradėti dėl sudėtingų administracinių procedūrų. Suteikiant daugiau informacijos studijų metu apie verslo kūrimą ir parodant, kokios procedūros turi būti atliktos, galima studentus paskatinti ir sumažinti nerimą dėl didelių biurokratinių kliūčių. Tik 37 proc. studentų mano, kad rasti informaciją apie tai, kaip pradėti verslą, yra sudėtinga. Galima teigti, kad dauguma atsakiusių mano, jog reikalingą informaciją jie galėtų surasti elektroninėje erdvėje.

Tyrimu taip pat siekta išsiaiškinti, koks yra studentų požiūris į verslo riziką ir kokia esamos rizikos tolerancija. Pateiktam teiginiui, kad esant rizikai žlugti nereikėtų pradėti verslo, visiškai pritarė 6 proc., o iš dalies pritarė 19 proc. atsakiusių. Verslo žlugimo rizikos išvengti yra praktiškai neįmanoma, todėl galima daryti prielaidą, kad visiškai ir iš dalies pritarusieji minėtam teiginiui, vertindami jį, preziumavo, kai verslas kuriamas žinant, jog rizika yra didelė ir egzistuoja labai maža tikimybė jam išlikti. Tokiu atveju šis teiginio vertinimas gali būti paaiškinamas minimu argumentu. Verslui žlugus negalima teigti, kad jokios naudos negauta. Kuriant verslą įgyjama patirties ir naujų žinių. Tai gali būti sėkmingai panaudojama kuriant naują verslą. Panašiai mąsto ir tyrime dalyvavę studentai. Net 86 proc. respondentų mano, jog žmonės, kurie patyrė pirmojo verslo nesėkmę, būtinai turi pasinaudoti antra galimybe.

Siekiant apibendrinti studijų naudą verslumo skatinimui buvo pateiktas teiginys, kad studijos suteikia pakankamai žinių verslui pradėti. Šiam teiginiui visiškai pritarė tik 5 proc., o iš dalies pritarė 31 proc. respondentų. Teiginiui iš dalies nepritarė 43 proc. respondentų ir visiškai nesutiko 19 proc. Įdomu tai, kad daugiausiai visiškai nepritariančių buvo antro kurso magistrantų. Šie studentai jau būna 5 metus studijavę su verslu ir vadyba susijusius dalykus ir turi tvirtą bei savo patyrimu argumentuotą nuomonę, todėl gana keista, kad jie dažniausiai neigiamai vertino tokį teiginį. Išsamūs kiekvieno kurso studentų atsakymų rezultatai pavaizduoti 1 paveiksle.

1 pav. Studijų suteikiamų žinių verslo pradžiai pakankamumo vertinimas

(reikšmių paaiškinimai: VS – visiškai sutinka, IS – iš dalies sutinka, IN – iš dalies nesutinka, VN – visiškai nesutinka, Než – neturi nuomonės; B1, B2, B3, B4 – bakalauro kursai, M1, M2 – magistrantūros kursai)

Toks rezultatas leidžia daryti išvadą, kad ilgos 5–6 metus trunkančios studijos suteikia nepakankamai žinių, kaip reiktų pradėti verslą, nors su vadyba ir verslu susijusiose studijose to turėtų būti mokoma. Tuo pat metupatvirtinama antroji tyrimo hipotezė. Optimistiškiausi atsakymai ir ši kartą buvo pirmakursių bakalaurų, nors jie studijas dar tik pradeda, tačiau apklausos atlikimo metu studijos atitiko daugelio jų lūkesčius. Tokia studentų verslumo dinamika studijų procese turėtų būti atskiro ateities tyrimo objektas.

3. MRU studentų verslumas elektroninėje erdvėje

Dalis tyrimo yra tiesiogiai orientuota į verslumo galimybių bei trukdžių elektroninėje erdvėje tyrimą. Šios tyrimo dalies tikslas – sužinoti studentų nuomonę, tiesiogiai susijusią su elektroniniu verslu. Šiuo metu elektroninio verslo elementai skverbiasi į visus tradicinius verslus, todėl gebėjimai, susiję su elektroniniu verslumu, yra ypač svarbūs. Išimtinai elektroninis verslas, t. y. verslas, kurio procesai atliekami elektroninėje erdvėje, skiriasi nuo tradicinio. Abu verslo tipai turi savus privalumus ir trūkumus, kurie gali būti patrauklūs skirtingus poreikius ir galimybes turintiems versliams žmonėms, norintiems įgyvendinti savo idėjas.

Atliktu tyrimu siekta išsiaiškinti, koks verslas studentams yra patrauklesnis – tradicinis ar elektroninis, kokius privalumus ir trūkumus tarp skirtingų verslo formų jie pastebi ir tuo remdamiesi atlieka savo pasirinkimą. Nustatyta, kad dauguma respondentų mano, jog elektroninis verslas yra lengvesnis. Net 83 proc. jų pasirinko elektroninį verslą. Studentai turėjo argumentuoti savo pasirinkimą. Kadangi studentų žinios ir tiek elektroninio, tiek tradicinio verslo suvokimas skiriasi, nebuvo pateikti galimi atsakymų variantai. Studentai patys turėjo parašyti, kokiais argumentais remdamiesi daro pasirinkimą, nes buvo norima sužinoti būtent studentų nuomonę, nelemiant jos galimais atsakymų variantais. Kadangi gauti labai skirtingi atsakymai, jie buvo išskaidyti dalimis, susisteminti ir sugrupuoti, norint gauti reikiamą informaciją apie studentų argumentus.

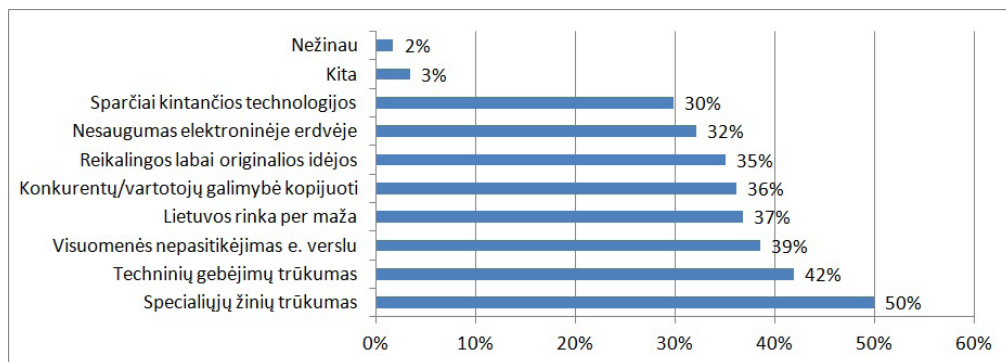
Manantys, jog tradicinį verslą sukurti yra paprasčiau, respondentai pateikė tokius argumentus: tam nereikia specialių (informacinių technologijų) žinių (31 proc.); tradicinis verslas klientams yra aiškesnis ir patikimesnis (28 proc.); elektroninis verslas yra pradinėje vystymosi stadijoje Lietuvoje (17 proc.); yra daug sėkmingų tradicinio verslo pavyzdžių, iš kurių galima pasimokyti (10 proc.); tradicinio verslo kūrimas užtrunka trumpiau nei elektroninio verslo (3 proc.); toks verslas nėra paremtas greitai senstančiomis technologijomis (3 proc.). 24 proc. respondentų nepateikė jų pasirinkimą paaiškinančių argumentų. Tai galėjo lemti nenoras gaišti laiką rašant atsakymą į atvirą klausimą, tačiau galima teigti, kad dalis iš jų tiesiog negalėjo pateikti argumentų, o tokį pasirinkimą padarė remdamiesi savo nuojauta.

Kadangi pasirinkusiųjų elektroninį verslą studentų buvo daugiau, pateiktų argumentų įvairovė taip pat buvo daug didesnė. Elektroninio verslo pasirinkimui pagrįsti pateikti argumentai: jo kūrimui reikia mažiau finansinių išteklių (58 proc.); vartotojai vis daugiau laiko praleidžia prie kompiuterių ir dažniau nori pirkti internetu (21 proc.);

galima pasiekti platesnėje, tarptautinėje rinkoje esančius vartotojus (19 proc.); verslą galima pradėti namuose (13 proc.); mažiau biurokratinių ir administracinių trukdžių (11 proc.); reikia samdyti mažiau darbuotojų (10 proc.); greitesni verslo procesai – lankstumas (7 proc.); galimybė dirbti patogioje vietoje, patogiu laiku (6 proc.); lengviau valdyti verslą ir jo procesus (6 proc.); elektroninis verslas yra tinkamas nišiniams produktams ir rinkoms (3 proc.). Taip pat paminėti argumentai, jog tokiam verslui lengviau surasti partnerį, susiduriama su mažesne konkurencija dėl kol kas nedidelio e. verslo populiarumo, lengviau valdyti atsiskaitymus – naudojantis elektroninės bankininkystės paslaugomis, verslo sėkmė labiau remiasi turimų žinių ir atliekamo darbo kokybe, o ne pažintimis. Savo nuomonės šiuo klausimu nepateikė 9 proc. studentų, manančių, kad elektroninis verslas yra lengvesnis. Palyginus su 24 proc. studentų, nepateikusių argumentų, susijusių su tradiciniu verslu, galima spręsti, kad surasti elektroninio verslo privalumų yra šiek tiek lengviau.

Atsakydami į klausimus apie elektroninio verslo privalumus, studentai pateikė savo atsakymą ir dauguma juos argumentavo. Tai suteikė jiems galimybę patiems pasvartyti apie tradicinio ir elektroninio verslo aspektus ir pasiruošti kitam klausimui, kuriame jiems rėkėjo nurodyti, ar jie kurtų verslą elektroninėje erdvėje, jeigu būtų galimybė kurti verslą. 75 proc. nurodė, kad kurtų elektroninį verslą, 8 proc. nekurtų, o 17 proc. neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Analizuojant atsakymus išsiaiškinta, kad 81 proc. studentų, nurodžiusių, jog elektroninis verslas yra lengvesnis, norėtų kurti verslą elektroninėje erdvėje. 17 proc. respondentų, nurodžiusių, kad, jų nuomone, tradicinis verslas yra lengvesnis už elektroninį, nenorėtų kurti verslo elektroninėje erdvėje. 45 proc. studentų, manančių, kad tradicinis verslas yra lengviau kuriamas nei elektroninis, vis tiek norėtų kurti elektroninį verslą. Tokį pasirinkimą galima paaiškinti elektroninio verslo populiarėjimu ir ateityje didėjančiu vartotojų domėjimusi elektroninio verslo paslaugomis. Įdomu tai, kad 17 proc. studentų, manančių, kad elektroninis verslas yra lengvesnis, nenorėtų jo kurti esant galimybei.

Siekiant sužinoti, kokie su elektroniniu verslu susiję sunkumai kelia nerimą studentams, anketoje buvo pateiktas klausimas, kuriame prašyta pažymėti visas priežastis, galinčias trukdyti elektroninio verslo kūrimui. Elektroninio verslo kūrimo sunkumai, kurie yra pavaizduoti 2 paveiksle, išsirikiavo tokia tvarka pagal svarbumą: specialiųjų žinių trūkumas (50 proc.), techninių gebėjimų trūkumas (42 proc.), visuomenės nepasitikėjimas e. verslu (39 proc.), maža Lietuvos rinka (37 proc.), konkurentų ir vartotojų galimybė kopijuoti siūlomus produktus ar paslaugas (36 proc.), labai originalių idėjų poreikis (35 proc.), nesaugumas elektroninėje erdvėje (32 proc.), sparčiai kintančios technologijos (30 proc.). Apibendrinant galima teigti, kad beveik visi išvardinti elektroninio verslo kūrimo aspektai, galintys sudaryti trukdžius, yra vienodai svarbūs tyrime dalyvavusiems studentams. Kintančių technologijų įtaka kelia mažiausią nerimą studentams, o specialiųjų žinių trūkumas yra svarbiausias veiksnys, kuris riboja studentų verslumą elektroninėje erdvėje.

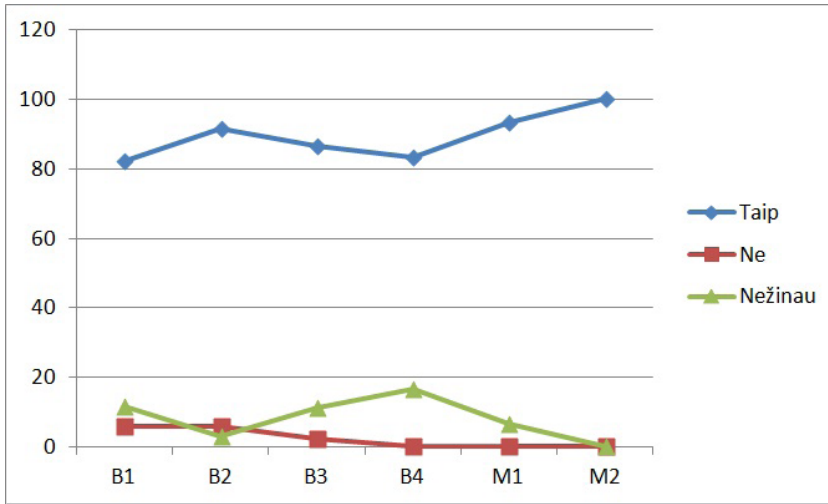

2 pav. Studentams nerimą keliantys sunkumai, susiję su elektroninio verslo kūrimu

Šios tyrimo dalies duomenų analizė akivaizdžiai patvirtina trečiąją tyrimo hipotezę.

4. Verslumo elektroninėje erdvėje studijų tobulinimo gairės

Verslumo ugdymas universitete gali pasireikšti įvairiais aspektais (atitinkami dalykai studijų programose, renginiai, seminarai, pažintinės išvykos, specialios užduotys studentams ir kt.) ir tam turi būti skiriamas nemažas dėmesys. Tyrime dalyvavusių studentų buvo klausiama, ar jie norėtų, kad studijų metu universitete būtų daugiau dėmesio skiriama verslumui. 90 proc. respondentų nurodė norintys, kad universitete būtų ugdomas verslumas. Nenorinčių buvo labai mažai – tik 2 proc. Likusieji 8 proc. neturėjo nuomonės. Išsamiau analizuojant surinktus duomenis galima spręsti, kad magistrantūros studijose studijuojantys studentai labiausiai linkę pritarti verslumo ugdymui universitete: pirmo kurso – 93 proc., antro kurso visi 100 proc. Niekas iš jų nepareiškė neigiamos nuomonės šiuo klausimu. Taip pat neigiamos nuomonės neišreiškė ir paskutiniojo bakalauro studijų kurso studentai, tačiau tarp jų buvo daugiausia nepateikusių atsakymo: 83 proc. ketvirtakursių bakalauro pritarė verslumo ugdymui universitete. Jaunesnių studentų nuomonės išsiskyrė iš kitų nepritarimu. Pirmo, antro ir trečio kurso bakalauro studijų studentai išreiškė neigiamą nuomonę verslumo ugdymo atžvilgiu: atitinkamai 6 proc., 6 proc. ir 2 proc. Tačiau nepaisant neigiamų pirmo ir antro kurso bakalauro studijų studentų nuomonių, teigiamą požiūrį išreiškė panašus skaičius kaip ir studijuojančiųjų trečio bei ketvirto kurso bakalauro studijose (82 proc. pirmakursių, 91 proc. antrakursių ir 87 proc. trečiakursių). Visi gauti rezultatai grafiškai pavaizduoti 3 paveiksle.

3 pav. Studentų nuomonė apie verslumo ugdymo universitete reikalingumą (reikšmių paaiškinimai: B1, B2, B3, B4 – bakalauro kursai, M1, M2 – magistrantūros kursai)

Remiantis šiais tyrimo rezultatais darytina išvada, kad dauguma studentų pritaria verslumo ugdymui universitete ir tik maža dalis pradinių bakalauro studijų kursų studentų tam nepritaria. Tą labiausiai tikėtina lemia didžiulės verslumo ugdymo svarbos verslo ir vadybos studijose studijuojantiems studentams dalinis nesuvokimas. Nemažos dalies neturinčių nuomonės studentų neapsisprendimą įmanoma pakeisti pritarimu juos labiau informuojant apie verslumą ir jo svarbą bei teikiamą naudą studentams, norintiems kurti savo verslą.

Studentams taip pat buvo pateiktas atviras klausimas, kuriame jie galėjo išreikšti savo nuomonę ir nurodyti, kokių priemonių turėtų imtis universitetas ir paskaitas skaitantys dėstytojai, kad studentai būtų skatinami ir motyvuojami imtis nuosavo verslo arba bent būtų skatinamas jų verslumas ir verslus požiūris į aplinką. 28 proc. respondentų nurodė norintys, kad universitetas dažniau kviestų sėkmingus verslininkus, kurie papasakotų ne tik apie savo pasiekimus, bet kartu pasidalintų turimomis verslo kūrimo žinioms bei patirtimi. 20 proc. norėtų gauti daugiau praktinių žinių seminarų ir atliekamų praktikų metu. 18 proc. studentų siūlo universitete rengti daugiau konferencijų ir seminarų, į kuriuos būtų kviečiami žinomi verslininkai ir įvairių verslo sričių specialistai, galintys papasakoti studentams apie verslo kūrimo ir valdymo ypatybes. 14 proc. atsakiusiųjų nurodė, kad studijų metu jie norėtų gauti išsamesnės informacijos apie verslo kūrimo procesą. 9 proc. studentų nurodė, kad norėtų, jog universitete vyktų renginiai, kurių metu studentai būtų supažindinami su verslo finansavimo galimybėmis. Studentams patiktų galimybė dalyvauti renginiuose, kuriuose verslo, rizikos kapitalo fondų ar kitų įstaigų atstovai išklaustų jų turimas idėjas ir geriausioms pasiūlytų finansavimą. Panašios paskirties renginį galėtų organizuoti ir universitetas – paskelbti verslo idėjų

teikimo ir pristatymo konkursą. Studentų manymu, universitetas galėtų skirti finansavimą laimėjusiems projektams. Taip pat 9 proc. studentų nurodė, kad norėtų analizuoti verslo procesus, sėkmingus ir nesėkmingus verslus seminarų metu. 8 proc. respondentų nurodė, kad jų verslumą paskatintų universitete teikiama pagalba norintiems imtis verslo – konsultacijos, turimų verslo kūrimo idėjų vertinimas, verslo plano rašymo patarimai ir priežiūra. 5 proc. studentų nurodė norintys, kad dėstytojai labiau ruoštųsi paskaitoms, dalintųsi naujausia ir aktualiausia informacija, mokėtų sudominti studentus.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad šiuo metu „Verslumo elektroninėje erdvėje“ dalyko studijose taikomi metodai (kviestiniai lektoriai verslininkai, sėkmės ir nesėkmės atvejo analizės) aktyviai prisideda prie verslumo ugdymo ir skatinimo. Studentams aktualios sėkmės istorijos ir koncentracija į specializuotas verslumo elektroninėje erdvėje studijas. Nespecializuotą verslumo mokymą tikslinga įtraukti ir į pirmos pakopos studijų programas, kuriose jo nėra.

5. Išvados

Straipsnyje pateikta atlikto kiekybinio MRU studentų, studijuojančių (2011/2012 m.m.) nuolatinėse vadybos ir administravimo krypties pirmos ir antros pakopų studijose, tyrimo anketinės apklausos būdu duomenų analizė patvirtino visas iškelto tyrimo hipotezes. Tyrimas pagrindžia, kad MRU studentų verslumas yra didesnis nei bendrosios populiacijos, studentų verslumo ugdymas vadybos ir administravimo krypties studijose yra nepakankamas, be to, studentams reikalingos specializuotos verslumo elektroninėje erdvėje žinios.

Įdomi ir tolesnių tyrimų reikalaujanti tyrimo įžvalga yra neigiama studentų verslumo dinamika studijų procese. Autorius džiugina tyrimo įžvalgos dėl MRU studentų verslumo elektroninėje erdvėje, kurios pagrindžia specialių šio dalyko studijų poreikį ir leidžia daryti prielaidą, kad šiai verslumo kryptčiai turi būti skirtas didesnis dėmesys viešojoje politikoje.

Šuo metu MRU antros pakopos studijose dėstomo dalyko „Verslumo elektroninėje erdvėje“ studijų metodai (kviestiniai lektoriai verslininkai, sėkmės ir nesėkmės atvejo analizės) taip pat labai pozityviai įvertinti studentų, aktyviai prisideda prie verslumo ugdymo ir skatinimo. Autorių nuomone, tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, jog būtina įtraukti nespecializuotą verslumo mokymą į visas pirmos pakopos studijų programas, kuriose jo nėra.

Literatūra

Burns, P. 2007. *Entrepreneurship and Small Business*. Second edition. Palgrave Macmillan.

Entrepreneurship in the EU and beyond. Analytical report. Publication: May. 2010. Žiūrėta 2012-05-29. Prieiga per internetą:

- http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_283_en.pdf.
- Gedmintienė, D., Ginavičienė, J. 2011. Studentų pajėgumo kurti verslą kriterijų analizė. *Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje*, p. 81–86. Žiūrėta 2012-05-20. Prieiga per internetą: http://www.leda.lt/Studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje_2011.pdf#page=81.
- Gegeckienė, L., Graikšienė, A. 2009. *Verslumas*. Vilnius: Ciklonas. Jakiūnienė, R., Rekašiūtė, L. 2011. Bendrųjų kompetencijų ugdymo svarba rengiant vadybos specialistus. *Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje*, p. 64–68. Žiūrėta 2012-05-22. Prieiga per internetą: http://leda.lt/Studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje_2011.pdf#page=64.
- Kiškis, M. 2011. Entrepreneurship in cyberspace: what do we know? *Socialinės technologijos*, 1(1). Žiūrėta 2012-05-29.
- Prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/st/archyvas/?l=111159.
- Lydeka, Z. 1996. Verslininkas, verslumas ir verslininkystė. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 2.
- Strazdienė, G., Garalis, A. 2006. Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 38. Žiūrėta 2012-05-25. Prieiga per internetą: <http://archive.minfolit.lt/arch/5501/5651.pdf>.
- Valuckienė, J., Balčiūnas, S., Ruškus, J. 2004. Verslumo, kaip asmenybės savybės, identifikacija moksleivių populiacijoje. *Socialiniai tyrimai*, 4:103–112.
- Župerka, A. 2010. *Studentų verslumo ugdymo plėtra Lietuvoje*: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 185 p.

ENTREPRENEURSHIP IN CYBERSPACE RESEARCH OF MRU MANAGEMENT AND ADMINISTRATION STUDENTS

Mindaugas Kiškis

Mykolas Romeris University, Lithuania, mkiskis@mruni.eu

Osvaldas Rimkus

Mykolas Romeris University, Lithuania, osvaldas@invent.lt

Summary. *Youth entrepreneurship is one of the European Union's public policy priorities. Student entrepreneurship in this context is particularly important as academic studies at the university shall develop an entrepreneurial personality.*

Student entrepreneurship is not widely examined in Lithuanian scholarly work. This phenomenon tends to be analyzed in the context of development of general entrepreneurial skills. There is no prior work on student entrepreneurship in cyberspace—most notably there is no empirical research in this area. This situation emphasizes the need for empirical studies of student entrepreneurship.

The purpose of this article is to analyze student entrepreneurship in cyberspace status quo at Mykolas Romeris University (MRU). This research objective was chosen in order

to determine the current status and to enable a reference for further research of student entrepreneurship in cyberspace. Additional practical goals are adopted, namely—based on the results of this study, to identify development guidelines for study programs as well as the “Entrepreneurship in Cyberspace” discipline taught in a postgraduate studies at MRU in order to focus them on the needs of future postgraduate students.

The research was conducted using a survey method. Before the research three hypotheses were proposed:

- 1) MRU students are more enterprising than the statistical resident of Lithuania;
- 2) student entrepreneurship education in Management and Administration studies is inadequate;
- 3) students need specialized knowledge of entrepreneurship in cyberspace.

After the analysis of gathered data from students all three hypotheses were confirmed: students are more entrepreneurial than the general population of Lithuania, entrepreneurial education at the university is insufficient and there is a need among students for specialized knowledge in the field of e-business.

Follow-up study of the negative dynamics of student entrepreneurship should be carried out in the future. Research insights about student entrepreneurship in cyberspace support the need of specialized entrepreneurship in cyberspace programs at the university and the necessity to give greater emphasis for it in the public policy. The said program actively contributes to the improvement of student entrepreneurship education and promotion among students. Authors also believe that the findings of this study justify the need to include non-specialized entrepreneurship education into all undergraduate studies.

Keywords: *entrepreneurship, student entrepreneurship, entrepreneurship in cyberspace.*